

Het tuin concept

Een nieuwe basis voor ruimtelijke ordening

door Bert Kisjes

Stedelijke ruimtelijke ordening voor het platteland

Stedelingen gebruiken allerlei nieuwe woorden voor het platteland. Zij noemen het de 'buiten'ruimte of de 'groene'ruimte. De stad dat is de binnenruimte. Wie daar zijn woning verlaat blijft in een omgeving met een vloer en met wanden. Alleen is er meestal geen dak, hoewel veel nieuwe aantrekkelijke winkelcentra ook van een dak zijn voorzien.

Het gebied buiten de stadspoort is dan de buitenruimte. Die buitenruimte moet voldoen aan de normen rust, groen en mooi uitzicht. Dat buiten moet een mooi romantisch plaatje zijn. In de Nederlandse ruimtelijke ordening worden die gebieden ook strikt gescheiden. De stad dat is het rode gebied met bebouwing en veel mensen. Het buitengebied is groen met beperkte bebouwing, met weinig mensen en met beperkte industriële activiteiten.

Een term die voor het buitengebied meestal wordt gebruikt is het woord landschap. Vanuit deze kijk op het platteland worden planologen het land in gestuurd om mooie plaatjes te maken, om een bepaald type landschap te realiseren. Leuke riviertjes en slingerende paden, passende begroeiing en geen storende bebouwing.

Een ander concept

In Kirchheim sprak men tijdens de conferentie in maart steeds over 'Garten'. Tuinen. Bloementuinen, kinder'Garten', moestuinen. Boom'Garten'. Het leek er op alsof zij alles wat buiten is als een tuin zagen. Midden Juni wordt in de gemeente een groot Gartenfest georganiseerd. Publiek is welkom in een groot aantal tuinen. Eigenaren stellen hun tuin open Daar wordt dan gegeten, gedanst, gewerkt, muziek gemaakt en gepraat. En gezien de voorbereiding lijkt het erop dat zij heel wat

mensen verwachten.

Het spreekt me aan om alles wat buiten is als 'tuin' te zien. Het woord tuin heeft vier elementen die het concept 'landschap' mist.

a de beheerder

Zonder beheerder is er geen tuin. In een tuin zijn mensen altijd bezig.

b aanwezigheid van mensen

In een tuin zijn mensen. De mens staat hier niet meer tegenover het groen. Hij is niet alleen bezig met het fotograferen van het groen, hij is er een onderdeel van. Hij verblijft vaak en graag in die tuin. Niet alleen om erin te werken, ook om erin te zijn.

c het groeiproces

In een tuin is altijd aandacht voor wat zonet is gezaaid en geplant. Het groeiproces krijgt de volle aandacht. In het stedelijk concept van het landschap worden bij voorkeur volwassen bomen verplant want zo'n jonge boomspruit ziet er nog niet uit.

d gedeelde verantwoordelijkheid

Bij tuinen denk je aan een gedeelde verantwoordelijkheid door een veelheid aan grondbezitters die allemaal een stukje voor hun rekening nemen. Bij een landschap denk je aan de (semi)overheid die het grote geheel moet onderhouden. Eigendom en beheer wordt door de overheid gedaan vanuit een algemeen beleid. Dat past in een tijd waarin men houdt van centrale controle met weinig vertrouwen in de individuele burger. Zo'n overheid heeft een voorkeur voor uniform beleid. Overal dezelfde bomen en struiken. Zeker als er bezuinigd moet worden.

Het lijkt me de moeite waard om het tuinconcept nader uit te werken als een alternatief voor het denken in landschappen, buiten- en groengebieden. Dat moet ook werkgelegenheid kunnen opleveren die op het platteland

Fruitbomen

door Bert Kisjes

Het is niet moeilijk om me de eerste ontmoeting met Kirchheim te herinneren. De delegatie die in 2001 naar Wijk aan Zee kwam bracht een heerlijke lokale perenbrandewijn mee. In Kirchheim weten ze dat de mens een maag heeft en dat het vullen daarvan een levenszaak is.

Toen burgemeester Hans Hartl van Kirchheim me tijdens de workshop in Maart vertelde dat een dorp zich hiervan bewust moet zijn, begreep ik zijn relatiegeschenken, wat altijd iets lekkers van eigen bodem is. Ik vertelde hem op mijn beurt dat een sympathieke Chinese filosoof in de dertiger jaren een opmerkelijk boek heeft geschreven over het menselijk leven. Zijn definitie van een menselijk wezen was "een rechtop lopende viervoeter op zoek naar aardappels".

De aarde brengt voedsel voort. Fruit behoort tot de delicatessen. Het is dan ook jammer en vreemd dat fruitbomen op veel plaatsen in gevaar zijn. De hoogstammen zijn te duur om te oogsten. Het fruit mag onder de bomen weggroten of de bomen mogen gekapt. Maar voor wie van lekkere dingen houdt

is dat niet te verkroppen. In Kirchheim hebben ze er alles aan gedaan om voor deze fruitbomen in de 21e eeuw een nieuwe nuttige rol te vinden. Zij slagen er in het fruit te plukken om er lekkere en nuttige producten van te maken. Zij noemen dat 'lokale producten'. Zij maken er marmelade, jam, compote, gedroogde vruchten en drankjes van zoals vruchtensap, cider, brandewijn, jenever en wijn. Voor mensen die geen boerderij hebben is het een welkome extra bron van inkomsten. En in de lente staat de hele omgeving in bloei wat de streek heel aantrekkelijk maakt.

In Lohnsburg, een paar kilometer van Kirchheim verwijderd, wordt een nieuwe boomgaard met fruitbomen aangelegd. Er zijn honderd verschillende fruitbomen geplant. Over vijf jaar zal het een educatieve plek zijn, waar scholieren, alles over fruit en fruitbomen te weten komen. Honderd meter verder staat een boerderij waar een informatieplaats zal worden ingericht. Kirchheim, heeft de nodige creativiteit om de middelen die er zijn ook te gebruiken en zo nieuwe wegen te vinden. Op veel andere plaatsen in Europa zijn de bomen omgehakt.

Vruchtensap, marmelade en brandewijn.

Vruchtensap, cider en brandewijn.

De rol van de hogere overheid

Voor de ontwikkelingen in Kirchheim heeft de regering van het Bundesland Oberösterreich een niet onbelangrijke rol gespeeld. Het Bundesland heeft prijzen uitgelooft. En Kirchheim won de familie prijs. Kirchheim had laten zien dat families in de gemeenschap een rol spleen. Bij activiteiten en evenementen zal daarom altijd worden nagedacht over de rol van de kinderen.

'We kunnen ons gelukkig prijzen dat we in ons Bundesland Oberösterreich politici hebben die het platteland met zijn inwoners belangrijk vinden. Bijna elke politicus heeft een

project in haar/zijn regio waarbij zij/hij betrokken is en die zij/hij graag tot een goed einde wil brengen.

De rol van het Bundesland bestond uit het financieren van de moderator, het drukwerk en ondersteuning van een evenement. Het idee voor een nieuw tankstation annex winkel werd ook door Oberösterreich ondersteund vanuit een landelijke actie 'Land lebt auf'. In Kirchheim wordt zichtbaar dat de 'hogere' niveaus van de politiek nuttig kunnen zijn voor de kleine gemeenschappen.

De Meiboom

Hans Hartl heeft voorgesteld om in het jaar 2010 in Brussel en in de dorpen een Meiboom te planten. Als een symbool van vruchtbaarheid van de kleine gemeenschappen. Elk dorp organiseert z'n eigen Meiboom en gezamenlijk wordt die in Brussel neergezet. Het symbool is helder en heeft daarom ook de eeuwen getrotseerd.

Een nieuw dorpsplein

Kirchheim is één van die dorpen waar het centrum van het dorp door een verbindingsweg tussen twee steden wordt gevormd. Het is de weg die Ried en Braunau verbindt. Door het drukke verkeer wordt het dorp nu in tweeën gesplitst. Het vroegere dorpscentrum is een stuk asfalt geworden, geen ontmoetingsplek voor de dorpsbewoners, maar een plek voor passerende automobilisten.

Toen de Kirchheimers zich met de toekomst van hun dorp bezig gingen houden zagen ze deze realiteit onder ogen. Het dorp was z'n centrale plek kwijt, de natuurlijke plek waar je elkaar tegenkomt. Men kwam tot de conclusie dat zo'n centrale plek belangrijk is voor gemeenschappelijke activiteiten en manifestaties. En men zocht een nieuwe centrale plek. Maar waar! Aan welke kant van de weg? De uiteindelijke beslissing werd genomen ten gunste van de Harmoniekapel. Deze muziekgroep waar 45 mensen deel vanuit maken spelen een rol bij vrijwel alles wat er in het dorp gebeurt. Het is een grote groep mensen waarbij veel families betrokken

zijn. De groep speelt alle stijlen zodat de muzikanten kunnen optreden bij huwelijken, feesten, begrafenissen, kerkelijke feesten en gewone concerten. Het orkest is het centrum van de dorpscultuur. Het heeft nu een nieuwe oefenruimte nodig. Die ruimte komt aan het nieuwe plein te liggen. Als je van die ruimte de buitenwand weghaalt speelt het orkest op een podium op het nieuwe plein. Kirchheim volgt de energie van de inwoners. In 2010 als Kirchheim Cultureel Dorp van Europa is zal duidelijk worden of de opzet geslaagd is.

Kirchheim was z'n winkel kwijt, net als zoveel andere dorpen in Europa. Maar het dorp ligt aan een belangrijke verbindingsweg. Daarom besloot de gemeenteraad om een stukje land ter beschikking te stellen voor een nieuw te vestigen benzinstation in combinatie met een winkel voor het dorp. Eind 2007 werd het tankstation feestelijk geopend. Naast de winkel en de benzine is er ook een hoek om koffie te drinken en is er een klein postkantoor in gevestigd.

Acht jaar samen aan de toekomst werken

De ervaringen in Kirchheim

door Kathrin Baltzer

Samenwerking is een belangrijke voorwaarde om met grote taken om te gaan. In Mellionec hebben we kunnen zien hoe toegewijde ondernemers succes hadden met de realisering van een ecologische landbouw. In de tweede workshop van Work in the Village op 7 maart 2008 in Kirchheim konden we ervaren hoe de samenwerking van dorpsbewoners heeft uitgewerkt.

In het jaar 2000 startte het project “de toekomst van Kirchheim”. Destijds had Kirchheim de familieprijs van de Bondstaat Oberösterreich gewonnen. De gemeente besloot daarna om daarmee verder te gaan, om een gemeenschap voor families te zijn. Men nam zich voor om gezamenlijk een handwijzer voor de toekomst op te stellen. Die handwijzer was een lijst met doelstellingen die het leven in Kirchheim verbeteren. Deze lijst werd vooraf gegaan door een sterke en zwakte analyse. De overheid ondersteunde deze activiteit door bijvoorbeeld de kosten van een professionele moderator op zich te nemen die de leiding had bij de ontwikkeling van een concept voor de toekomst. Samen met een aantal actieve bewoners organiseerde deze moderator dorpsavonden. Hij deed ook onderzoek naar problemen en wensen binnen het dorp. De gemeenteraad werd er ook bij betrokken. Zo veel mogelijk iedereen moest er bij betrokken worden en meedenken.

Vanuit deze intensieve samenwerking werd een gemeenschappelijke handwijzer voor de toekomst ontwikkeld met aandacht voor de kwaliteit van het dorpsleven en het behoud van een dorpsstructuur. Een werkgroep werd in het leven geroepen om de doelstellingen te realiseren. De inhoud van de handwijzer voor de toekomst werd niet van bovenaf gedicteerd. Dorpsbewoners hebben zelf zwaktes en krachten ontdekt door gebruik te maken van hun eigen lokale kennis. Zo konden zij taken opstellen voor de toekomst van hun dorp. Elk huishouden heeft die handwijzer gekregen. Door de jaren heen onderhoudt de actieve groep een open communicatie met andere dorpsbewoners op dorpsavonden, via schriftelijke informatie en in één op één gesprekken. Impulsen van uit het dorp bleven belangrijk en iedereen had altijd de mogelijkheid om zich bij de actieve mensen te voegen. Alleen zo bleven zij de steun van de gemeenschap houden voor veranderingen.

Tijdens de workshop in Maart konden we de manier van samenwerken in Kirchheim ervaren. Met de uitnodiging voor de avond was een prijsvraag gelanceerd met als hoofdprijs een reis naar Porrúa. Ruim 100 van de 700 bewoners kwamen opdagen. Koperblazers van de Musikkapelle verzorgde de opening. De werkgroep “Kirchheims Toekomst” presenteerde wat er sinds het jaar 2000 allemaal was gebeurd. Voor deze avond waren er vier thema's. De vier thema's voor die avond werden aan vier verschillende tafels besproken. De 100 deelnemers werden in vier groepen verdeeld. En het was de bedoeling dat verschillende groepen elke twintig minuten van tafel zouden wisselen. De muzikanten gaven daarbij de tafelwissel aan. Zo schoof iedereen bij elk thema aan. Er was geen tijd voor langdurige discussie maar genoeg ruimte om je punt te maken. De meningen kwamen boven tafel en er werd informatie uitgewisseld. Het was een plezierige avond, de toon rustig en feitelijk.

In een dorp kunnen dingen alleen worden veranderd als er actieve mensen zijn en als alle bewoners meedoen. Om zo'n dorpscultuur in stand te houden is communicatie het meest belangrijk.

Colofon

Deze uitgave is tot stand gekomen met medewerking van Kathrin Baltzer, Mari Cris, Ivan and Bert Kisjes. Foto's Hans Hartl. Lay out Peter Neijenhoff.